

מה מחפש שער הכפרה בעזאזל?

דברים לשולחן שבת משיעורו השבועי של הרב שניאור אשכנזי

ב"ה, גיליון מס' 55 | פרשת יום הכיפורים | ו' תשרי תשפ"ז

וכאן עומד המחסום שרבים מכירים. אנחנו מתאמצים להיכנס אל קדושת היום ולהביט קדימה בשמחה, אבל הכשלונות של השנה שעברה צפים ועולים ולועגים לכוונות הטובות שלנו, באומרים: את מי אתה מרמה?

על כך בא 'שילוח השעיר' ואומר דבר אמיץ: את העוונות לא קוברים ולא מדחיקים. ביום השישי לבריאה הכריז הקב"ה "והנה טוב מאוד", ואמרו חכמים: "טוב זה יצר טוב, טוב מאוד זה יצר הרע". הרע לא חדר לעולם בהיסח הדעת, הוא נברא בכוונה, מפני שבלעדיו אין לבחירה בטוב שום משמעות. הנפילה שוברת את הגאווה ומשאירה בפנים ריקנות וצימאון, ומתוך הצימאון הזה באה תשובה ועשייה חזקה פי כמה. הטעות יוצרת לחץ שמסוגל להרים אדם גבוה הרבה יותר מן המקום שבו עמד לפני שנפל.

הם רציניים מכדי שנזרוק אותם במיאוס. מלכתחילה אסור לחטוא ואסור ליפול, אבל אם נפלנו, הנפילה הזאת אינה תאונה שלא הייתה צריכה לקרות. היא אפשרות שנכתבה מראש בספר ההוראות של היצרן, ועלינו לשוב אל הספר ולשאל מדוע נכתבה שם.

זו כוונתו של שילוח השעיר אל העזאזל. אין כאן קניית שתיקה, אלא החזרת המקטרג אל ייעודו המקורי: להפיל, כדי שההתרוממות שאחרי הנפילה תהיה כפולה. ומשעה שהנפילה הפכה לדחיפה כלפי מעלה, מתברר שהמקטרג עבד למענו מלכתחילה, והוא עצמו מלמד עלינו זכות. ובלשון הצמח צדק: "השעיר השני הופך הקטגור לסנגור... שבו ועל ידו יבוא לבחינת תשובה בחילא יתיר (בכוות יתירים)".

הוספת טוב

הדרך המעשית לעשות זאת פשוטה. הרבי כתב פעמים רבות שהתשובה צריכה להיות הוספה גדולה באותו עניין עצמו שבו קלקלנו. השאלה שאדם שואל את עצמו היא: איזה מעשה טוב אני מקבל על עצמי בגלל הטעויות של השנה שעברה? טעיתי ביראת שמים, אוסיף ביראת שמים. טעיתי בשלום בית, אוסיף בשלום בית. כך הופך הרע בדיעבד למכשיר מצווה.

ולצד זה הזהיר הרבי מפני הדרך ההפוכה: "התיקון לעניין בלתי רצוי הוא על ידי הוספת עניין רצוי, ולא בהוספת עוד עניין בלתי רצוי כמו עצבות וייאוש".

השאלה שראוי להיכנס איתה אל היום הקדוש אינה כיצד אשכח את מה שהיה, אלא מה אוסיף בגלל מה שהיה. וכשזו השאלה, השטן עצמו הופך בלי ידיעתו למלאך השלום שעונה בעל כורחו אמן.

כל עבודת יום הכיפורים במקדש מכוונת פנימה. הכהן הגדול מקטיר את הקטורת בקודש הקודשים ומזה מדם הפר ומדם השעיר. ואז, ברגע השיא של היום, הוא יוצא החוצה. הוא עומד בשער ניקנור שבמזרח העזרה, סומך את שתי ידיו על שעיר חי, מתוודה עליו את עוונות בית ישראל, אומר לכהנים שלצידו "תטהרו", ומוסר את השעיר לאיש שיוליך אותו כחמישה עשר קילומטרים אל צוק במדבר יהודה, שם הוא משליך אותו אל מותו.

על מה מכפר השעיר המושלך לעזאזל? אומרת הגמרא: "שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה, קלות כחמורות, זדונות ושגגות, הודע ולא הודע, עשה ולא תעשה, כריתות ומיתות בית דין". ונשאלת השאלה: כיצד בכלל נקנית כפרה מחוץ לכותלי בית המקדש, וכי יש כוח נוסף מחוץ למקדש? ובעיקר קשה: מה יש באותו מקום שומם במדבר, שדווקא הוא מכפר עוונות?

שוחד לשטן

מבאר הרמב"ן, שמטרת שילוח השעיר לעזאזל היא נתינת "שוחד לסמאל ביום הכיפורים, שלא לבטל את קרבנם" - ה"עזאזל" אינו רק המען אלא הנמען. השעיר אינו מושלך אל שממה סתמית, אלא נמסר למי ששוכן שם: לשעירים, הם השדים, מקור הקליפות. זו מנחה הניתנת למקטרג עצמו, כדי שלא יבטל את קרבנם של ישראל אלא ילמד עליהם זכות בדין.

וע"כ שואל האלשיך: "מי ישמע לדבר הזה ולא ייבעת... או ישראל זכאים בדינם או לא זכאים? אם זכאים הם מה צורך להשחיד את השטן? ואם בלתי זכאים, האם השופט כל הארץ לא יעשה משפט בגלל העדר המקטרג? וכי משוא פנים יש בדבר חלילה?! - האם אין דרך לכפר על חטאי ישראל בלי לשחד את פרקליט התביעה? ואיזה משפט הוא זה שהכפרה בו מושגת בשוחד?

מטרת הרע

מבאר ה"צמח צדק" שהפתח להבנה נמצא בהבדל שבין תשובה לכפרה.

התשובה, כל ימות השנה, פונה קדימה - "עזיבת החטא בלבד". תשובה היא ההכרזה שמה שהיה היה, ומכאן ואילך מתחילים מחדש. אבל יום הכיפורים, כשמו, עוסק בכפרה, והוא בית רפואה לצלקות עצמן. ביום הזה איננו עוקפים את החטא אלא ניגשים אליו ישירות, מבטים בו ומבקשים לנקות את הכתם.

שאלות לדיון משפחתי

שאלות לילדים:

1. מתי טעיתם, ובסוף יצא מזה משהו טוב?
2. מה עוזר יותר אחרי טעות: לשכוח ממנה, או לעשות משהו טוב במקום?
3. מה הייתם אומרים לחבר מהיכרתה שנכשל ורוצה לוותר?
4. אחרי ריב עם אח או אחות, מה אתם עושים כדי לתקן?
5. באיזה דבר קטן אתם רוצים להשתפר בשנה החדשה?

שאלות לבוגרים:

1. מתי טעות שלכם הובילה בסוף למקום טוב יותר?
2. למה דווקא להתחזק בתחום שבו נכשלנו, ולא בתחום אחר?
3. מה עוזר לצאת מהתחושה שאין טעם לנסות שוב?
4. מה הייתם אומרים למי שמרגיש שהעבר שלו סוגר בפניו את הדלת?
5. מתי ראיתם לחץ או משבר שהוליד שינוי אמיתי?

סיפור לשבת

צודקת. הוא אמר: "לא רק שאני אתפלל אחרת, אלא אגרום ליהודים רבים להתפלל יותר טוב". הוא התרים אנשים וגייס סכומי ענק ובנה את בית הכנסת "שומרי שבת".

עברו עשרות שנים ואותו בחור שהפך להיות גבאי זקן - ראה מודעת אבל ברחוב. השם צלצל לו והוא נזכר ששזו אותה אישה עימה נפגש לפני עשרות שנים. הוא ביקש ממשפחתה לעבור עם הלוויה ליד בית הכנסת. הוא פתח את הדלתות וסיפר ליד המיטה איך הפסיד את השידוך בגלל תפילת מנחה חפוזה וכיצד הפך את החיסרון למנוף להתעלות.

הוא פנה לנפטרת ואמר: "את רואה את בית הכנסת הזה? את מאות המתפללים שבאים לכאן כל יום, שותים משהו חם ומתפללים באהבה? כל זה שלך! הרגישות שלך לתפילה גרמה לאלפי יהודים לגלות את האהבה שלהם לקב"ה".

בשכונת "בורו פארק" החרדית בברוקלין, עומד פאר משכן בית הכנסת "שומרי שבת". זה שטיבל גדול עם מתפללים מסביב לשעון, ומה שמיוחד שם הוא "חדר התה". באחת הקומות יש חדר עם כל סוגי שקיקי התה הקיימים, כדי שכל מתפלל ימצא את הטעם שהוא אוהב ורגיל מהבית וכך ייכנס לתפילה רגוע וטוב לב.

מאחורי בית הכנסת החביב, עומד סיפור נהדר: לפני מאה שנה נפגשו נער ונערה למטרות שידוך. הבחור הבחין שהשמש שוקעת והוא לא התפלל מנחה. אבל הפגישה עם המיועדת הייתה טובה וזרמה חלק והוא לא רצה להפסיק אותה. הוא ביקש סליחה, נעמד בצד ו'הריץ' מנחה חפוזה. הגישה שלו לא מצאה חן בעיני הגברת שחלמה על בית של תורה והיא פסלה את הצעת השידוך.

הבחור נפגע קשות, אבל במחשבה שנייה הבין שהיא